

משפחת פרידה וחנניה מרמורשטיין

שם	חנניה	פרידה
תאריך לידה	1909	1912
מקום הלידה	קל'ז, טרנסילבניה, הונגריה (כיום רומניה)	ליד קושיצה, הונגריה (כיום סלובקיה)
ישוב, איזור, מדינה		
שנת העלייה	1935	1947
שנת הנשואים		1949
שנת הגעה לישוב		1953
שנת פטירה	1988	1980

בת:
בת שבע – י"ב סיון תש"י (1950)

כותבת הבת בת-שבע:

אבא נולד בשנת 1909 בפרבר של העיר קלז' שבטרנסילבניה - בשעתו אזור הונגרי שנמסר לרומניה בסיום מלחמת העולם הראשונה – העיר נקראה קולושואר (Kolozsvár) ושפת הדבור הייתה הונגרית. הבית היה דתי חרדי ובמשפחה היו כ-7 ילדים. הוא למד בחדר, בישיבה ואף בישיבה גבוהה. למרות הרקע הדתי חרדי, חנניה – אבא שלי, "נתפס" לציונות, השתתף במפגשים והחליט "לעשות" עליה.

הוא עלה, יחידי מכל משפחתו, ב 1935, הצטרף לחלוצים ולנוטרים ונדד בין העבודות - פרדסים, כבישים ושמירה. ב 1938 ארגן אשורי עלייה ויצא להביא את משפחתו לארץ. הם נרתעו כשראו אותו ללא פאות והופעה חרדית, חששו לעזוב את אורח החיים ה"בטוח" והמוכר בגולה ונספו בשואה. לפני מלחמת העצמאות הגיע אבא לנהריים שם השתתף בעבודות שמירה ואבטחה של תחנת החשמל של רוטנברג. באחת הפעמים הביא חבר פצוע לטיפול במרפאת גבעת המורה ושם פגש את אמי.

אמא, פרידה לבית שונשטיין, נולדה בשנת 1912 ליד העיר קושיצה (Košice). אביה נפטר כשהייתה ילדה קטנה והיא נמסרה לסבא וסבתא שגרו בעיירה הסמוכה קאשו. לאחר שאמה נשאה בשנית, נולדו לה עוד 9 אחים, מהם נותר אחרי השואה רק אחד שחי בארה"ב.

אחרי כניסת הגרמנים לאזור במרץ 1944, נשלחה לאושוויץ עם אחד המשלוחים שיצאו מאוייהל מוג'וייר שוש. כל יהודי הסביבה קבלו הוראה לעבור לבית חרושת לבלוקים (téglagyár בהונגרית) שליד הרכבת ומשם נשלחו אחרי פסח הטרנספורטים לאושוויץ. באושוויץ עבדה חלק מן הזמן במטבח בקילוף ירקות והודות לטבח מבוגר(פנסינר) הצליחה להבריא את הקליפות ושאריות מזון לבלוק ולעזור בהסתרת בת דודתה הצעירה והחלשה בין הסמרטוטים במדף העליון. בת הדוד, שלא הייתה מסוגלת לעמוד במסדרים ולעבוד, לא זכתה למנת אוכל ואמי הגניבה מהמטבח שאריות עבורה. תקופה קצרה עבדה בביתו של מפקד המחנה בגלל שליטתה בגרמנית. היא סיפרה שכשהגיעה לבית הייתה צריכה להתרחץ וללבוש בגדים מיוחדים. היא עסקה בניקוי הבית ואסור היה לה לדבר עם הילדים ששהו שם חלק מן הזמן.

בעקבות התקדמות הרוסים אורגנו יושבי המחנה במהירות לפינוי. הטבח הזקן נתן לה זוג כפכפי עץ ואמר לה שתזדקק לכך, ואכן בצעדת המוות הם עזרו מאד. היא ובנות דודתה השתמשו בהן לסירוגין כדי שאף אחת מהן לא תלך כל הזמן יחפה בשלג. אחת מבנות הדוד היא מגדה שוורץ, גם היא נמנית על המתישבים הראשונים בכרם מהר"ל. כשהגיעו לברגן-בלזן, שם שוחררו לבסוף ע"י בנות הברית, שמעו את הקרבות המתקרבים אליהם. היא פנתה לטבח הזקן ובקשה שיישאר לידם והיא תספר שעזר. הוא סירב ואמר: "אני לובש את המדים ואת האותות שקבלתי במלחמת העולם הראשונה בגאווה. לא עשיתי דבר בו אני צריך להתבייש". לאחר הכיבוש מצאה אותו הרוג, לבוש במדיו.

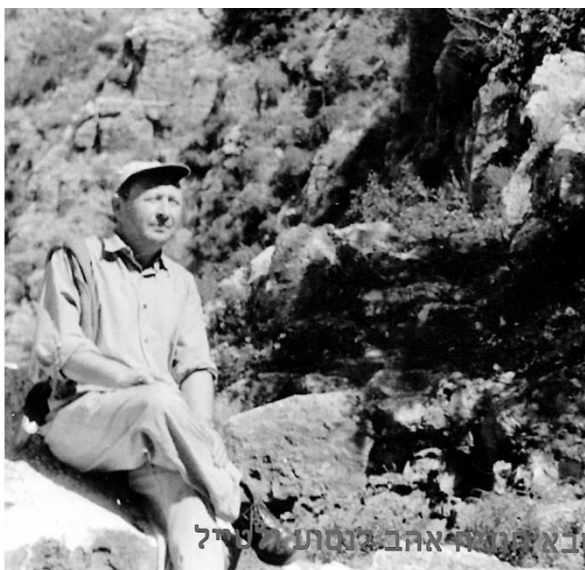
אחרי השחרור חזרה הביתה וחכתה לשאר שרידי המשפחה. היא הייתה הבוגרת בין כל בנות הדוד. דוד אחד נשאר והוא דאג להן. היא נשאה לניצול שואה שנפטר תוך זמן קצר. בהיותה אלמנה ללא ילדים, דאגו לארגן לה סרטיפיקט (רישיון עליה) כדי לקבל חליצה מאחי בעלה המת, שחי בארץ בקיבוץ חפץ חיים.

היא עלתה לבד ארצה בשנת 1947 באניית מעפילים ומיד פנתה לקיבוץ חפץ חיים. אחרי החליצה חזרה לחיפה בה היו לה מכרים ועבדה בבית היוולדות "מולדה" כחובשת. כשהחלו מאורעות באזור נהריים נשלחה לעזרה למרפאה בגבעת המורה ושם פגשה את אבי.

לאחר נשואיהם ב 1949, גרו הורי בחיפה ליד כיפת הזהב ושם נולדתי אני. כשעלו קרובי אמי אחרי קום המדינה הם התיישבו במושב כרם מהר"ל. בעקבות בת דודתה מגדה, שנשאה ליעקב שוורץ, ואחיה של מגדה, גרשון קליין, הצטרפו גם הורי למושב ב 1953 כשהייתי בת שלוש.

בת שבע עם ילדי משפחת שוורץ

חנניה חובב הטיוולים

עם הסוסה בכרם מהר"ל

בטיול ענתי

עם השכנה ציפי האופטמן

הם חיו כל חייהם במושב וטפלו יחד במשקם. אבי, שהחל את שירותו כנוטר עוד לפני הקמת המדינה, המשיך במקביל לעבודות המשק גם לשרת במשטרה עד פרישתו. אימא נפטרה ב 1980 ונקברה בבית העלמין בחיפה. אבא נפטר ב 1988 ונקבר גם הוא בחיפה, למרות שבית הקברות במושב, שהיה פעיל בהקמתו, החל לפעול כמה שנים לפני כן.

אבי, חנניה ז"ל, היה ידוע באופיו הנוח ובהומור מפותח. תמיד פגשת בו ולמראך עלה חיוך על פניו. מעולם לא נכנס לוויכוחים ומאבקי הכוח שהיו במושב. היה אדם משכיל בעל ידע תורני וגם בקיא בתרבות העולם. שלט היטב בשפה העברית ונהג לעבור לפני התיבה בבית הכנסת. היה אדם לבבי. קיבל כל אחד, בלי קשר למוצאו, מעמדו או דתו, באהבה, כבוד ומילה טובה. לאחר פטירת אמי נהג לבקר ולתמוך במי שנזקקו לעזרה.

גם הוריו של בעלי הגיעו למושב. אמו, מגדה פרידמן לבית גלנץ, הייתה אחותו של המתיישב אהרון (ארנו) גלנץ. הורי בעלי היו מיודעים עוד מהבית. הם גרו בישובים סמוכים לקושיצה והיו קשרים והיכרות בין משפחותיהם ומשפחת אמי. בשנת 1970 התחתנתי עם צבי פרידמן ונולדו לנו 3 ילדים. דודי הבוגר גר בזיכרון יעקב ושרית ואריק מתגוררים בירושלים.

צבי פרידמן השכן, על רקע הסברס והשקדיה בכרם מהר

בת שבע וצבי פרידמן בכרם אהר"ף

חתונת ליל השכנים

הנכדים

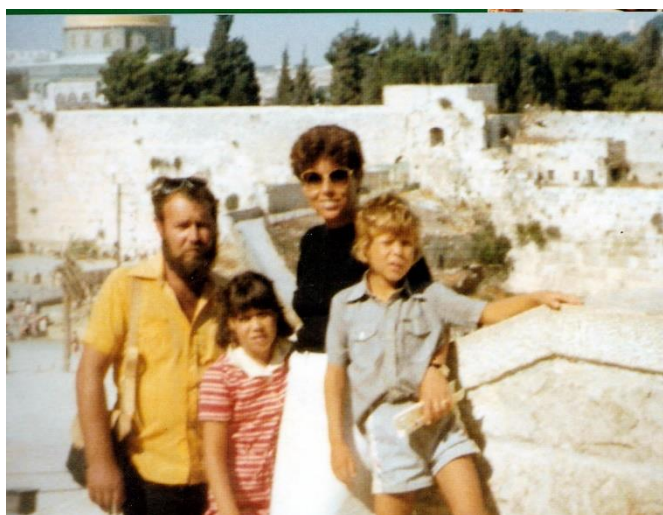
שרית בלרועות סבתה רחל פרידמן
ובת שבע ביציאה מבית החולים

חנניה, פרידה, שרית, דודי ובת שבע

בת שבע עם אריק, שרית ודודי

בת שבע וזבי עם אריק ושרית